

**KENTLEŞME SÜRECİNDE SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLER İLE KENTLİLİK
BİLİNCİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ***

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIO-ECONOMIC FACTORS AND URBAN
AWARENESS IN THE URBANIZATION PROCESS: THE EXAMPLE OF DİYARBAKIR

Murat BAYHAN¹

Öz

Türkiye’de kentleşme hareketi 1950’li yıllardan başlayıp sürekli artarak günümüze kadar devam etmektedir. Sanayi ve beraberinde teknolojinin gelişmesi ile birlikte kentler, cazibe merkezi, iş olanaklarının alanı, mal ve hizmetlerin etkin kullanımı, hayat şartlarının daha iyi olması gibi faktörlerden dolayı çekim merkezlerine dönüşmüştür. Bu durum kentleri göç olan mekânlar haline getirmiştir. Kentlerin göç alması, gelişmesi, büyümesi beraberinde farklı sorunları da meydana getirmiştir. Ekonomik, sosyal, kültürel, bireysel, psikolojik gibi birçok soruna gebe kalan kentler ve bu sorunların çözümleyici olgularından en temeli olan kentlilik bilincinin gelişmesi ile olanaklı hale gelecektir. Kentte yaşayan insanların kenti sahiplenmesi, kente aidiyet duygusunu geliştirmesi, kentsel farkındalığa sahip olması, kent ile bütünleşmesi gibi faktörler çerçevesinde sorunların bireysel ve toplumsal alanda çözümleyici bir rol üstlenmelerine yardımcı olacaktır. Araştırma bu çerçevede oluşturulmuş olup sürekli büyüyen ve gelişen Diyarbakır ilinde yaşayan insanların kentlilik bilincinin oluşup oluşmadığı, kentlilik bilincinin oluşma sürecindeki olumlu ve olumsuz faktörleri, çevre sorunları, mahalle ilişkileri gibi konularda kentte yaşayan halkın tutum ve davranışları analiz edilmiştir. Bu çerçevede sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faktörler ile kentlilik bilinci arasında ilişki veriler ışığında analiz edilmiştir. Ayrıncı konu ile ilgili sayısal veriler ile birlikte kent merkezinde gözlem yapılmış, sivil toplum kuruluşları (STK), kanaat önderleri, belediye yetkilileri, kamu kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler yapılmış ve bu doğrultuda veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelime: Kentleşme, Kentlilik Bilinci, Diyarbakır.

Jel Kodları: R0, R59, Z0

Abstract

The urbanization movement in Turkey has been going on since the 1950s and has been increasing continuously until today. With the development of industry and accompanying technology, cities have become centers of attraction due to factors such as attraction center, area of business opportunities, effective use of goods and

*Bu Çalışma, 2017 yılında, Bingöl Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı’na sunulan, *Kentleşme Sürecinde Kentlilik Bilinci; Diyarbakır Örneği* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, E-posta: m.bayhan887@gmail.com, [ORCID: 0000-0001-6183-3178](https://orcid.org/0000-0001-6183-3178)

services, and better living conditions. This situation has made cities places of migration. Migration, development and growth of cities have caused different problems with it. Cities that are pregnant with many problems such as economic, social, cultural, individual, psychological, and the most basic of the resolving phenomena of these problems will become possible with the development of awareness of urbanism. It will help people living in the city to take on an individual and social role in solving problems within the framework of factors such as ownership of the city, developing a sense of belonging to the city, having urban awareness, integration with the city. The research was created within this framework and the attitudes and behaviors of the people living in the city on issues such as positive and negative factors in the process of formation of urban awareness, environmental problems, and neighborhood relations were analyzed whether the awareness of urbanization of the people living in the ever-growing and developing Diyarbakir province was formed. In this context, the relationship between socio-cultural and socio-economic factors and awareness of urban dec has been analyzed in the light of the data. Along with the numerical data related to the separate issue, observations were made in the city center, interviews were conducted with NGOs, opinion leaders, and municipal authorities, public institutions and organizations, and the data were evaluated accordingly.

Key Words: Urbanization, Urbanization Awareness, Diyarbakır.

Jel Codes: Y90

GİRİŞ

Kent ile kırsal arasındaki değişim özellikle sanayi devriminden sonra kent lehine gelişmeye başlamıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 1950'li yıllardan itibaren başlayan kente yönelik hareketler özellikle 80'li ve 90'lı yıllarda hız kazanmıştır. Nitekim meydana gelen bu hızlı kentleşme aynı zamanda başta çarpık kentleşme olmak üzere birçok sorun doğurmuştur. 1940'lı yıllarda Türkiye'de iç göç ile birlikte kentleşme hareketi hız kazanmış ve bu hareketlilik sadece demografik bir olay olmasından ziyade toplumsal değişim sürecini ifade etmektedir. Kent ve kentleşme problemi bu tarihten itibaren Türkiye'nin gündeminde önemli bir yer işgal etmiştir. Geleneksel toplum yapısından heterojen kent toplum yapısına geçiş olarak ifade edilen kentleşme, Türkiye toplumsal yapısında, toplumsal değişimin taşıyıcısı olmakla birlikte bunun ana göstergesidir (Es ve Ateş, 2004: 206). Bu çerçevede 1950'li yıllarda Türkiye'de ivme kazanan ve sürekli gelişen kentleşme olgusu, kentlerde oldukça karmaşık bir hale gelen ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Oldukça karmaşık bir olgu olan kentleşme, temelde kent sayılarının artması ve hızlı bir şekilde gelişmesi ve nüfus birikiminin artmasıyla birlikte ortaya çıkan örgütlenme ve insan ilişkilerinde uzmanlaşmanın kente özgü olarak gelişim sürecidir. Nüfus birikim sürecinin kentleşmede önemli bir rol oynamasına karşın burada verilen kentleşme tanımlaması bize onun salt bir nüfus birikim süreci olmadığını, onunla birlikte diğer boyutlarda meydana gelen gelişimlerin bir arada anlam kazanması olarak karşımıza çıkmaktadır (Keleş, 2013: 31). Kentlilik ise hem kentte hem de kente sonradan

yapılan göçlerde nüfusun sürekli geçirdiği aşamalardır. Diğer bir ifadeyle, nüfusun kente sonradan gelip belli bir zaman diliminden sonra kentin belirli kesimlerinde kararlılık kazanma sürecidir (Sencer, 1979: 292). Her bir ülke için ve genel olarak dünya çapında kentleşme olgusunun önemli olması ve ele alınıp sürekli incelenmesi ve araştırılması, şu iki özelliğinden kaynaklanmaktadır; *birtakım ekonomik ve toplumsal süreçlerin işlenmesi ile ortaya çıkan ‘bir sonuç’ olması ve toplumsal değişme sürecini ‘etkileyen bir öge’ olması*'dır (Kartal, 1983: 93; Erkan, 2010: 20). Toplumsal değişmelerin en göze çarpan yönü olan kentleşme, nüfusun büyük oranının kırsal alandan kopup heterojen iş ve ilişkilerin olduğu kentlerde yaşamaya başlamalarıdır (Kıray, 2007: 141). Alt ve üst yapısal ilişkilerde toplumsal değişimlerin sağlıklı ve düzenli gelişmesi sağlanan ilave enerji ile ilgilidir. Birçok dinamik ilave enerjinin kaynağı olabilir ve toplumsal olguları şekillendirebilir (Alp, 2020: 225). Genel olarak Türkiye'de kentleşme olgusu iç göçler olarak tanımlanan ve görece başta ekonomik olmak üzere birçok alanda daha az gelişmiş olan kır ve kentlerden daha gelişmiş olan kentlere yönelik iç göçler şeklinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, iç göçlerin başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere büyük kentlere doğru hızlı akışı çeşitli alt ve üst yapısal sorunların karşımıza ve bunlara yönelik çözüm arayışlarının gündeme gelmesine neden olmaktadır. Nitekim gündeme gelen çözümlerden bir tanesi Kıray'ın (1964) kavramsallaştırdığı "tampon mekanizma" olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, kente gelen göçmenler kent ile hemen bütünleşme yerine kendilerine özgü sosyo-kültürel bir alan oluşturabilmekte ve kendi yaşam biçiminden tamamen uzaklaşmadan ama aynı zamanda kentin de bir parça kültürünü de göz önüne alan bir kültürleşme süreci gerçekleştirebilmektedirler. Göçmenlerin kendi aralarında oluşturdukları bu gruplaşmalar kırsal yaşamdan kopan kültürün kent kültürüne uyum sürecinde geçiş için önemli bir işlev görmektedir. Nihayetinde kent kültürüne uyum sağlama sürecinde çeşitli kültürel şoklar yaşayan bireyler bütünleşme sürecinde psikolojik olarak ciddi sorunlar yaşayabilmektedirler. Nitekim tampon mekanizmanın işlevsel olmadığı durumlarda başta suçluluk olmak üzere çarpık kentleşmeden ötürü doğan birçok sorun kentte yaşanabilmektedir.

Türkiye'de insanların büyük çoğunluğu kentlerde hayatını idame ettirmekte ve yaşamaktadır. Kentlilik bilinci ve kent kültürü ile ilgili problemler, başta göç olgusu ile birlikte olmak üzere dışarıdan gelen bireylerin kentsel yaşam ve kente uyum sağlamaları ile ilgili problemleri ifade etmektedir. Özellikle kır yaşam alanından kent yaşam alanına gelmiş bireylerin kentli olmayı içselleştirememeleri, sosyo-kültürel ve psikolojik uyumsuzlukları, yabancılaşmaya ve kültürel boşluğa düşmeye neden olmakta bundan dolayı hem birey hem de kent için yeni sorunlar doğurmaktadır. Bu süreç beraberinde şiddet, suç gibi toplumun huzurunu bozan sorunların ortaya çıkmasıyla yakından ilgilidir. Bu çerçevede bireylerin sorumluluk almaktan kaçınması ve kente aidiyetsizlik gibi etkenlerle birlikte kentler, yaşam alanının zorlaştığı, uyumsuzluğun arttığı, uzlaşmanın yok olduğu alanlara dönüşmektedir. Kentlerdeki bu problemlerin ortadan kaldırılması veya aşılacak sürece girmesi kentleşme olgusunun gelişim süreci ile birlikte ‘‘kentlileşme’’, ‘‘kentlilik bilinci’’, ‘‘kent kültürü’’ ve

"kentsel farkındalık" gibi konuların hem sosyal sorumluluk hem de politik bir durum olması gerekmektedir.

Bu çerçevede “sağlıksız kentleşme”, “çarpık kentleşme”, “aşırı kentleşme”, "kentsel uyumsuzluk" gibi Türkiye'nin kanayan yarası durumunda olan konuların çözüm noktası, kentte yaşayan ve kente yerleşen bireylerin kentlilik bilincinin oluşup oluşmadığı, bu süreçte kentlilik bilincinin oluşması yönündeki faktörleri, sonuçları, nedenleri ve engelleri araştırılmış ve çözüm odaklı tespitler yapılmıştır. Çalışmanın temel tezini kentlilik bilinci, birey, adaptasyon, uyum, bütünleşme, farkındalık, kentsel yaşam gibi konular çerçevesinde yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak kentsel yaşam ve kent ile ilgili sorunların çözüm noktası, bireylerin kent kültürünü benimseyip adapte olması, kentsel yaşam koşullarına uyum sağlamaları, kentsel farkındalık içerisinde olup bu doğrultuda tutum ve davranış sergilemeleri gibi etmenlerin merkezi noktası olarak kentlilik bilincinin oluşumu incelenmiş ve bu süreci etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Çalışma bu doğrultuda oluşturulmuş ve veriler bu çerçevede doğrultusunda toplanmıştır.

1. KENTLİLİK BİLİNCİ

Kentlilik bilinci veya kentli birey olmak sosyal bir süreci ifade etmektedir ve bu süreç içerisinde birey kentin içerisinde barındırdığı çeşitli öğeler ile karşı karşıya kalmaktadır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007: 12). Kentle bütünleşip kendisini kente ait hisseden kişiler kentin gerçek sahipleridir. Kentlilik bilinci kavramıyla ifade edilmek istenen, kentte yaşayan insanların kent ile bütünleşmesi, kendisini kente ait olarak görmesi ve sorumluluklarının farkında olması, kent ile ilgili sorunlarda bir sorumluluk bilinci ve duygusunda olmasıdır. Kentte yaşayan insanların farklı ve değişik kimlikler (esnaf, Müslüman, sanatkâr, Rizeli, Diyarbakırlı gibi), bu kimliklere sahip olmalarının yanı sıra onları tek bir kimlikte toplayan ve yaşadıkları şehirle özdeşleştiren kent kimliğine sahip olmalarıdır. Bu kimliğe sahip olunması ve bu şekilde davranışlarının ortaya konulması gerekir. Başka bir ifade ile Diyarbakır'da yaşayan insanların ait oldukları, doğup büyüdüğü kent kimliğinin yanı sıra kendilerini Diyarbakırlı olarak tanımlayabilmeleri gerekir (Kaya, 2004: 75). Kentleşme, kentlileşme ve kent kültürünün keşme noktası olan kentlilik bilinci, kentin dinamiklerine ait ve güvende hissetmek, kent kültürünü anlamak, kendini kente, kentsel oluşumlardan sorumluluk duymak olarak kavramsallaştırılabilir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 17).

Ortak bir kentte yaşamak kentlilik bilincinin gelişmesi için yeterli değildir. Bir şehirde yaşayan insanların, o kentte aitlik ve sahiplik duyguları ise şehri korumaları, sahiplenmeler, geliştirmeleri, imar ve yönetimine katılmalarıyla mümkün olur. Bir insanın şehri koruması ise o şehrin için de olmasıyla mümkün olur. Ancak buradaki içinde olma mekânsal bağlamda sabit değil, siyasal, sosyal ve kültürel bağlamda aktif olma sürecidir. İnsanların kent ile arasında anlamlı köprüler kurabilmesi ve kentlerini sahiplenmesi ancak kentin yönetimine

katılmaları oranında mümkün olur. Ancak kentin yönetimine katılım yeterli bir unsur olmayıp, kent ile kendi gelecekleri arasında bir ilişki kurabilmelidirler. Bu sayede kendi ve doğal olarak kentin geleceği ile daha yakından ilgilenmeye ve kentin geleceğini önemsemeye başlar. Bu bağlamda kentlilik bilincinin gelişebilmesi için kentin, gelecek için insanlara vaat ve umut vermesi gerekir (Kaya vd., 2007: 43-44).

Kentlilik bilinci (urban consciousness); kentli olmanın bilincine varmak, kentte yaşamının bilincinde olmak demektir. Başka bir ifade ile kişinin kendini kente karşı sorumlu ve kenti de kendisine ait hissetme durumudur. Kentlilik bilinci; kentte yaşamaktan kaynaklanan bilgilerimizin oluşturduğu tutumlar, değerler ve davranışlardır. Bu çerçeveden hareketle birey; kentli bir aktör olduğunun farkında olarak kenti için sorumluluk alan, kentte olup bitenlerle ilgili olan, kente özgü tutum ve davranışlar sergileyen kişi demektir. Kentlilik bilincinde olan bireyin en belirgin göstergelerinden biri sorumluluktur ve kentini benimseyen ve ona karşı sorumluluk duyan kişidir. Kentlilik bilincinde olan birey; kentsel örgütlerin yoğunlaştığı, örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, kendini kentli olarak duyumsayıp kentine sahip çıkan, boş zamanlarını değerlendiren, kentsel karar alma mekanizmalarına katılıp destek veren, yerel bilinci gelişmiş insandır (Güçlü'den akt. Keskin vd., 2015: 29).

Kır insanının ekonomik geliri tek öğelidir. Kır insanının ekonomik mekânı, kır varlıkları, kır ücret gelirleri, kır varlık geliri vb. öğeleri içerir. Kır insanın sosyal mekânı da tek öğeli olup kırın sosyal ve tinsel değerlerini içerir. Bir diğer tarafta kent insanının, kentlilik bilinci oluşmuş veya başka bir anlatımla kentleşmiş insanın ekonomik ve sosyal mekânları da bir öğelidir. Ekonomik öğe olarak kent ücret geliri, kent varlıkları vb. etkinlikleri kapsar. Kent sosyal mekânı ise sadece kentin tinsel değerlerini ve sosyal değerlerini içerir (Kartal, 1983: 93). Bu çerçevede kır ve kent insanının oluşturduğu iki farklı grup ortaya çıkmaktadır. Bunlar ekonomik ve sosyal farklılıklar olmak üzere iki farklı yönü ön plana çıkar. Kartal (1983) yukarıdaki anlatımları aşağıdaki tablo-1'de karşılaştırmıştır;

Şekil 1: Kır, Kentleşen ve Kent İnsanı: Ekonomik ve Sosyal Mekânın Öğelerindeki Değişmeler

İnsan Türleri	Ekonomik Mekân	Sosyal Mekân
Kır insanı	Kır ekonomik değeri	Kır sosyal değerleri
Kentleşen insan	Kır ekonomik değerleri	Kır sosyal değerleri
	Kent ekonomik değerleri	Kent sosyal değerleri
Kentleşmiş insan	Kent ekonomik değerleri	Kent sosyal değerleri

Kaynak: (Kartal, 1983: 94).

Yukarıdaki tabloda kır insanı, kentleşen insan ve kent insanının ekonomik ve sosyal mekân bağlamındaki değerleri gösterilmiştir. Kır insanı sadece kır ekonomik değerleri ve kır sosyal değerleri ile ilişkilendirilir. Kentleşen insan başka bir deyişle geçiş insanı, kentleşmiş insan bir bağlamda kır insanının değerlerinden kopup kent insanı olma yönündeki bir süreç içerisinde. Bu süreçte ağırlıklı

olarak kent insanının değerlerine yönelik vardır. Ancak kır insanının değerlerinden de kopmuş değildir. Kısmi olarak kır insanının ağırlıklı olarak sosyal değerlerini ortaya koymaktadır. Kentleşmiş insan ise kentlilik bilincine varmış, kent ekonomik değerleri ile kent sosyal değerlerini kavramış, kentle bütünleşmiş, duyarlı, kentli insan modelindedir.

Kentlilik bilinci denildiğinde kentte yaşamaktan kaynaklanan bilgilerimizin oluşturduğu tutumlar, değerler, davranışlar akla gelmektedir. Kent, homojen bir sosyal yapı olmadığına göre, kentte yaşayan bireylerin kentlilik bilinci dereceleri de farklı olacaktır. Kentlilik bilincini ilk basamağı, kişinin kendini kentli olarak görmesi, tanımlamasıdır. Kentlilik bilincini diğer önemli göstergelerinden biri de, kişinin kendini o yere ait hissetmesidir. Bir yerin kimliği, yaşanılan kentin diğerlerinden ayırt edilmesi, “benim kentim” şeklinde nitelendirilmesiyle gerçek ve sembolik olarak inşa edilmektedir. Kentlilik bilincinin pek çok kavramla ilişkili olduğu bilinmektedir. Kente karşı sorumlu olmak, kente ve kentliye saygılı olmak, kente aidiyet, kent kültürü, kentsel yaşam, kente bağımlılık, kentli olmak gibi kavramlar kentlilik bilinci kapsamında değerlendirilen kavramlardır (Şenbeyazlı ve Aydemir, 2008: 51).

Kentlilik bilinci, kent yaşamı içinde ortaya çıkar ve kent kültürüne göre biçimlenir. Buradan hareketle kentlilik bilinci “bireylerin kentte yaşadıklarını ve kentli olduklarını bilmeleri ve bundan dolayı kente özgü tutum ve davranışları benimseyerek, bunları uygulamaları gerektiğinin farkında olmaları” olarak tarif edilebilir. Başka bir ifadeyle kentlilik bilinci, kent kültürünü anlamak, kendini kente, kentin dinamiklerine ait ve güvende hissetmek, kentsel oluşumlardan sorumluluk duymaktır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 17-20).

Kentlilik bilinci, kişilerin kentte özgü tutum ve davranışlar sergilemesi, kentli birey olduğunun farkında olması ve bu doğrultuda hareket etmesi anlamına gelmektedir. Kentli birey bilincinde olan bireyin kentlilik bilincinin oluşumunun en önemli başlıca koşulu ise kişinin yaşadığı kent ile anlamlı ve güçlü bağlar kurabilmeleri ve kendilerini yaşadıkları kentin birer parçası olarak görmeleri ile mümkün olur. Ayrıca kentlilik bilinci bireyin yaşadığı kente sahip çıkmasıyla ve kenti daha düzenli ve yaşanılabilir bir hal aldırmasıyla mümkün olur (URL 1).

Günümüzde insanların çoğu geçimini kent mekânında kazandığı söylenebilir. Bu çok yönlü bir ilişkidir. İnsanın içinde bulunduğu faaliyet kent mekânını da oluşturmakta, bu mekân onun yaşamını biçimlendirmekte, başka bir ifade ile hem etkilemekte hem de etkilenmektedir. Kenti zaman zaman tüm yaratıcılığın kaynağı olarak görmesinin yanı sıra tüm kötülüklerin kaynağı olarak da görülebilmektedir. Bu durum kentsel mekânın bir fırsatlar, çeşitlilikler, umutlar alanı olmakla birlikte aynı zamanda, yalnızlığın, toplum dışına itilmenin alanı olmasından ve insan bilincine yansımalarından başka bir şey değildir. Kent mekânının yaşam içine kazandığı ve yaşamın merkezinde olduğu böylesi bir durumda, sürekli eleştiri konusu olmakta ve içinde yaşayanların oluşturdukları eylemleriyle ve

yönetimlerle iyileştirmek istemektedirler. Kentlilik bilincine varmış bireylerin içinde buldukları bu mekânı sadece yönetimlere bırakmasıyla kalmayıp, değişik etkinlik ve faaliyetlerde bulunularak gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Kent mekânının eleştirisi veya kent mekânının temel sorunları ancak kentlilik şuuruyla hareketle aşmak ve sorunları çözüme ulaştırmak mümkün hale gelebilir (Tekeli, 2011: 186-187). Ayrıca günümüzde yaşanan hızlı ve kontrolsüz göç hareketleri sonucu kontrolsüz gelişip büyüyen kentleri de kentin ortak bir yaşam alanı olamamakta ve kültürel pota işlevini yerine getirememektedir. Bu da paydaşlık kültürü yerine yalıtılmış bir kültürel yapının gelişmesi sonucunu doğurmaktadır. Kentle bütünleşememiş, kentsel yaşamdan ve toplumdan soyutlanmış bireyler de kendi kabukları içerisine çekilerek yaşamlarını sürdürmeye başlamaktadırlar. Özgürleşemeyen bu bireyler, birincil ilişkilere yönelmekte ve çözümü bireyselleşmede bulmaktadır (Acungil, 2012: 26). Bu bağlamda kentlilik bilincinin temel yapı taşları arasında bireyin kent yaşamına uyumu ve kendini kentli olarak görmesi, kenti sahiplenmesi, kent ile ilgili karar ve konsey gibi örgütsel faaliyetlerde bulunması, mahalle, park, trafik kurallarına uyum, komşuluk, çevre sorunları ve mahalle sorunları gibi davranışlarda duyarlı olması kentlilik bilincinin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

1.1. Kentlilik Bilincinin Göstergeleri

Kentsel yaşam, topluluk duygusu, mekânın kendine has biçimi, yerel halkın kültürü ve hem insanı hem de mekânı bir arada düşünme, bir bütün olarak ikisini kendinde görme önemine odaklanmaktadır (Mazumdar, 2007: 43). Modern yaşamın en derin sorunları, bireyin, etkin sosyal kuvvetler karşısında varoluş özerkliğini ve bireyselliğini muhafaza etme amacından kaynaklanmaktadır. Metropol tipi bireysellik, bireyin içinde yaşadığı alan ile zihninde yaşadığı gerçeklik arasında bir ilinti içerisinde olma durumudur. Birey bu metropol yaşam ile zihinsel yaşam arasındaki bağı kurmaması halinde psikolojik durumu başta olmak üzere sosyal, kültürel vb. alanda yıpranma hatta kopma durumuna gelir (Simmel, 1996: 81-83). Kentte yaşayan bireylerin kentlilik bilincinin göstergeleri ve kentlilik bilincini belirleyen unsurlar; kenti sahiplenme, kent kurumlarına katılım, kente duyulan aidiyet ve bağımlılık, kent sorunlarına duyarlılık ve kentsel farkındalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kent aidiyeti, kentte uyum sağlama ve kente sahip çıkma gibi başat faktörler bireyin kentlilik bilincinin göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.1. Kentsel Aidiyet

Kent, topluluklar ve gruplar arasındaki ilişkinin, yabancı insanların, rasyonel dayanışmanın, işlevsel farklılaşmanın ve bunların beraberinde getirdiği toplumsallaşmanın mekânıdır. Kentli insanın sosyal davranışlarını ve kentte yaşayan insanların ilişkilerini çözümlenmek kent sosyolojisinin temel görevi olmuştur (Özyurt, 2007: 113). Kentte aidiyet duygusunun oluşması ile birlikte beraberinde getirdiği kent ile bütünleşme duygusu da yaşam biçimi, kamu hizmetlerinden yararlanma vb. aidiyet duygusunun gelişimine paralel olarak gelişmektedir (Güler vd., 2015: 43-45). Nitekim Kaypak'a (2014) göre kenetli birey, kentte yaşayan kişilere denir ve kentlileşme ise kentli olmakla özdeşir. Bu

çerçeve davranışlar ile ilintili sosyo-psikolojik bir olgudur. Kentlilik bilinci ise kentte ikamet etmekten öte kente aidiyet duygusu geliştirme ve kenti benimsemeyle ilgilidir.

Kamusal alanlar, sosyal etkinliklerde yer alma ve kent kurumlarına katılımı önemli bir etkiye sahiptir. Meydanlar, alış-veriş merkezleri, parklar gibi alanlar toplumdaki bireyleri bir araya getiren kamusal alanlardır ve toplumsal yaşamda önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kamusal alanlar kentte yaşayan bireyleri alana çekmekte ve aidiyet hissinin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Ercoşkun ve Özöduru, 2013: 30-31).

Kentlilik bilincinin önemli göstergesi ve belirleyicilerinden olan kente ait olma duygusu veya kentsel aidiyet bireyin kendini yaşadığı mekâna ait hissetmesi, kentli olarak görmesi, onun bir parçası olduğunun farkına varması ve bu aidiyet hissini kent içi pratiklerle sergileyebilmesidir (Genar, 2006: 142). Bireyin kendisini bir yere ya da bir şeye ait olma duygusu ve bu duygunun davranışa dönüşmesi de bireyin sosyalleşme süreciyle bağdaşmaktadır. Mekânın nitelikleri çerçevesinde birey, bu süreci algılama ve belirlemede etkili olur (Geyik, 2010: 38). Bireyin yaşadığı mekâna duyarlı olması ve mekânı bir parçası olarak algılaması, kendini yaşadığı kentin bir parçası olarak görüp kentli olarak görmesi bireyin düşüncedeki duruşunu yaşamına, pratiğe geçirmesi ve kent içi tutum ve davranışlara sergilemesi sonucunu doğuracaktır. Bu bağlamda kişinin kendini kente ait olarak görmesi, kente ait olma duygusunda olması bu duyguyu pratiğe geçirmesi ile kentlilik bilincine ulaşacaktır. Heterojen sosyal yapının olduğu kentlerde yaşayan bireylerin kentlilik bilinci de farklılık göstermektedir. Kentlilik bilincinin evreleri vardır ki bu evrelerin ilki bireyin kendisini kentli görmesi, ikincisi bireyin kendisini o yere ait olarak hissetmesidir (Güçlü, 2002: 18).

1.1.2. Kenti sahiplenme

Kenti sahiplenme, bireyin kent sorunlarına duyarlı olması, kentin büyüyüp gelişmesinde katkıda bulunması, bireyin kenti koruması ve kentin daha yaşanılabilir bir hal alması için uğraş vermesidir. Kente sahiplenme ile kente ait olma duygusu arasında sıkı bir ilişki vardır. Kente aidiyet duygusunun sağlıklı bir biçimde gelişmesiyle birlikte kente sahiplenme duygusu oluşması mümkün olacaktır. Kente aidiyet için en önemli şey bireyin kenti evi olarak görmesidir (Genar, 2006: 130). Kenti sahiplenen bireyler kenti koruyucu mekanizmalardan biri olmanın yanı sıra aynı zamanda yaşadıkları kent hakkında da bilgisel donanıma sahip olur. Kentteki konumunu iyi anlayan birey, yaşadığı çevrenin şekillendirilmesinde söz sahibi olmanın yararlılığına inanırsa ve bunun için bir çaba gösterirse, bilinçli kentli oluşum süreci başlamış olur (Şenbeyazlı ve Aydemir, 2008: 51).

Kentlilik özelliklerinin kazanılması, bireyin yaşadığı kentin her neresi olursa olsun, oradaki kentsel yapı ve kentsel haklara duyarlı olmasını sağlar. Bunun için sanılanın tersine, kentlilik bilincinin varlığı için yaşanılan kentin “yerleşik” sakini olmak gerekmez. Bir kentte yerleşik olmak, kentsel bağlılık ve aidiyet gibi duygular nedeniyle, kentlilik bilinci konusunda

bir potansiyel teşkil eder ama mutlaka onun gelişmiş olacağını göstermez. Buradan hareketle, kentin yerlisi olmayıp, göçle gelen, ancak yukarıdaki nitelikleri taşıyan kent sakinleri de kentlilik bilincine sahip olabilirler (Mutlu, 2011: 15).

1.1.3. Kent Kurumlarına Katılım

Kent kurumlarına katılım, bireylerin yaşadıkları fiziki çevre, kamu kurum ve kuruluşlarının alacakları kararlarda söz sahibi olmaları ve bu kararlara katılım ve iş birliği içinde olmaları ve sonuç almalarıdır (Kalabalık, 2005: 10-11). Katılım sayesinde bireylerin içinde yaşadıkları toplum ve kent ile ilgili sorunları çözme, demokratik bir ortamında habercisi olacaktır. Sağlıklı kent ve kent alanlarının sürdürülebilirliği farklı grupların iş birliği ile gerçekleşecektir (Işık, 1991: 63).

Kentsel mekânların ayırt edici özelliklerinden biri de onu diğer yerleşim birimlerinden farklılaştıran yanlarıdır. Birey kentin kurumlarıyla olan sağlıklı ilişkileri sayesinde hem kent doğasını kavrayabilir hem de kente uygun bir yaşam felsefesi benimseyebilir (Geyik, 2010: 23). Bu nedenle, bir kentin sosyo-kültürel, ekonomik ve estetik bakımdan gelişmesini amaçlayan yerel nitelikli sivil toplum kuruluşlarına ya da kent konseylerine katılım önemlidir (Mutlu, 2011: 16). Kent yaşamı, farklı özelliklerdeki çok sayıda insanın bir alanda birlikte yaşamının beraberinde getirdiği doğal sorunlar ile birlikte, ortaya gelen bu sorunlara akılcı çözümler bulmak, bu çözümleri hayata geçirmektir. Bu özelliği ile kent yaşamı bireylerin sosyal sorumluluklarının bilincinde olup çözüm araçları geliştirerek farklı çözüm yollarına ulaşmayı hedef edinen bir sosyal sorumluluk bilincini de geliştirebilmektir (Kurt, 2011: 265).

Kentli olmak, kentsel bir ortamda, kentli bir ailenin içinde büyümekle olanaklıdır. Kent kültürünü kazanmak, belirli bir bilgi, bilinç ve tecrübe gerektirir. Kentli olmak, kentin örgütlü dokusu içinde yer almakla olanaklıdır. Kentin dokusu içinde yer almanın en iyi göstergesi, kentin yapısını meydana getiren ekonomi, hukuk, sağlık, eğitim, siyaset, sanat kurumlarının oluşturduğu gruplara katılmak ve onların ürünlerinden pay almakla mümkündür (Güçlü, 2002: 26-30). Gönüllü dernekler, sivil toplum kuruluşları, kent konseyleri, sivil toplum konseyleri, sanatsal aktiviteler, kültürel etkinlikler gibi çalışma ve aktiviteler bireyin gelişimi için önemli bir yer teşkil etmektedir. Bireyin kent ile ilgili sorunlara ve kararlara duyarlı olması, kentin geleceğini kendi geleceği gibi görüp kent ile ilgili kararlara tepki vermesi, desteklemesi, sorumluluk alması ve bu doğrultuda örgütlenmeye girmesi ve faaliyette bulunması kentlilik bilincinin göstergelerindedir.

1.1.4. Kent Sorunlarıyla İlgilenme

Pek çok fırsatın mekânı olan kentler aynı zamanda sorunların da olduğu alanlardır. Kentsel sorunların varlığını tümünden ve kısa zamanda ortadan kaldırmak zordur. Ancak sorunları en aza indirmek mümkündür. Bu da kentte yaşayan bireylerin duyarlılıklarına ve katılımlarına bağlıdır (Geyik, 2010: 25). Bireyin kendisini kent ile özdeşleştirmesi, kenti sadece iş yeri, konut ve ulaşım

olanakları sunan bir alan, mekân olarak görmesinden ziyade onun politik düzlemdeki temsiline de sağlıklı bir yaklaşım geliştirmek gerekmektedir (Helle, 1996: 71).

Öte yandan katılımcı faaliyetlerin sürdürülebilirliği için bunların “etkili olabileceği” ortamların sağlanması gerekir. Katılım sürecinde bireyler, gösterdikleri çabaların kent yönetimleri tarafından dikkate alındığını görmek ve bilmek isterler. Bu nedenle, kent yönetimlerinin davranış biçimi, katılımcılık oranını ve bireylerin kararlılığını etkiler (Mutlu, 2011: 16). Yaşanılan yerin sorunlarına yönelik hassasiyet derecesi, çevrede yaşanılan olumsuzlukları gidermeye yönelik bir çabanın gösterilip gösterilmediği gibi hususlar kentlilik bilinci seviyesini de göstermektedir (Kaya vd., 2007: 46).

1.1.5. Kentsel Farkındalık

Kentlilik bilincinin en önemli göstergesi kentte yaşayan bireylerin kendisini kentli olarak tanımlamaları ve bu doğrultuda duygu, düşünce ve davranış sergilemelerinin (Altınparmak, 2016: 20). Kentli birey olmanın, kentlilik bilinci ile hareket eden birey olmanın gerekliliğinin ilk koşullarından biri yaşam alanını ve yaşam ortamını savunmaktır (Bektaş, 1996: 95). Kenti sahiplenme ve kentsel sorunlara duyarlılıkla ilgili olan kentsel farkındalık, bir kentte sunulan olanakları, eksiklikleri, değişiklikleri görebilme, kentin tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olma, kentsel yönetimlerin hizmet sunumlarını izleme gibi unsurlardan oluşur. Bu bağlamda farkındalık, peyzaj, altyapı ve üstyapı olanakları, yönetim, ekonomi gibi kentin asli unsurları hakkında bir değer yargısına sahip olmayı gerektirir. Kentsel farkındalık, kentin eksiklik ve değişikliklerini görebilme, kentin kültürel, tarihi, sosyal alanları hakkında bilgi sahibi olma, kentsel yönetim organlarının hizmet anlayışları ve sunumlarını izleme ve eksikliklerini görme gibi durumların farkında olmasıdır (Mutlu, 2011: 4-16). Kentin yönetsel olarak sorunlarının farkında olması bireyin kentsel yaşama veya kentlilik bilincine ulaştığını gösteren yegâne durumu ifade etmez. Bireyin içerisinde bulunduğu sosyal yapının değer ve normlarının bilincinde olması, kent kültürünü, tarihi ve kültürel özellikleri gibi durumlarının bilincinde olması bireyin farkındalığını göstermektedir. Birey bu tutum ve tavır ile birlikte gerek kültürel gerek ise de sosyal özelliklerine sahip çıkarak geliştiren, koruyan bu tutum sergiler.

Kente özgü olan kültürel değerler, kent kimliğini belirler ve şekillendirir. Bu kimliğin oluşması için, bu değerleri ve kentin tarihinden maddi ve manevi değerleri geleceğe aktarılması ve korunması gerekmektedir. Kentin tarihine ışık tutan ve tanık olan bu yapılar, kentlinin yaşam biçimine dâhil olan bir değer biçimi olarak kendisini göstermelidir. Yaşandığı döneme ait görsel ve mimari değer taşıyan bu yapı ya da yapı gruplarının korunması, kente ait kültürel sürekliliğin sağlanmasında önemli bir etken halindedir. Ayrıca bu kültürel süreklilik ile birlikte kent kimliğinin oluşması ve oluşan kent kimliğinin gelecek kuşaklara veyahut kentin

geleceğine taşınması konusunda önemli rol oynamaktadır (Biol, 2007: 46-54). Kent kültürünü oluşturan bu yapı veya yapıların kentli birey tarafından maddi veya manevi olarak korunup sahiplenilmesi, bunları içselleştirmesi kentin, kentleşmenin, kentliliğin oluşmasında önemli bir faktördür. Bu durum kentlilik bilincine sahip olan bireyin tutum ve davranışlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

YÖNTEM

Kentli insanın sahip olması gereken özelliklerden biri olarak karşımıza çıkan “kentlilik bilinci” kavramına Türkiye’de tam olarak gereken önem verilmemiştir. Özellikle 1950’li yıllarda teknolojik, sosyal, siyasal, ekonomik gelişmeler ile birlikte şehirler cazip hale gelmiş ve göç hareketleri ivme kazanmıştır. Kente yoğun yaşanan bu hızlı ve düzensiz göçler kent içerisinde hemen çözüme kavuşmayan problemleri de beraberinde getirmiştir. Kente gelen bireylerin kent hayatında kırsal yaşam tarzlarını yaşamaya çalışmaları ve kente uyum sağlayamamaları kentin yapısında iki farklı durumu beraberinde getirmiştir. Bu şekilde "biz ve öteki" kavramları ortaya çıkmıştır.

Kentleşme ve kentlileşme ile birlikte, mahalle yapısının değiştiği, bu mekânda meydana gelen ilişki biçimlerinin farklılaştığı varsayılmaktadır. Buna göre; birincil ilişki kalıpları, yerini ikincil ilişkiye bırakmış, insanların ilişki biçimleri rasyonel bir temele oturmuş ve ilişkiler niceliksel açıdan büyük değişimler geçirmiştir. Bu görüşlerin ne kadar geçerli olduğunun, komşuluk konusunda değişimin hangi düzeyde gerçekleştiğinin ve genelleme yapacak kadar bir öneme sahip olup-olmadığının belirlenmesinin bilimsel açıdan ortaya konulması bir zorunluluk olarak belirmektedir (Yıldız, 2011: 67).

Kentte oluşan bu sorunların çözümü hususunda kente gelen ve kentte bulunan bireylerin karşılıklı olarak kentte yaşamının gerektirdiği bilince sahip olması büyük önem arz etmektedir. Bireylerin kenti sahiplenmesi, aidiyet hissi duyması, sorumluluk alması kentlerde bulunan ayrılığın yok olmasına, insanların uyumlu yaşamasına ve ortak değerleri benimsemesine yardımcı olacaktır. Kentlilik bilinci, bireylerin dayanışmasına ve bütünleşmesine, kenti fiziksel olarak sahiplenip korunmasına katkı sağlamakla birlikte, sosyo-ekonomik zenginliğe de büyük bir katkı sağlayacaktır. Diyarbakır ili sürekli gelişen, göç alan ve göç veren bir şehirdir. Nüfusunun sürekli artması ve buna bağlı olarak konut, iş yerleri gibi yapıların sayısının artması, çoğu insanın “*Doğunun Paris’i*” hitabında görmesi ve ifade etmesi gözlemler sonucunda görülmüştür. Bu çalışmanın yapılmasında temel etkenler bunlar olmuştur.

Toplumların, grupların veya bireylerin kentte yaşamaları için kentlerin metropolleşmesi veya sürekli gelişmesi yeterli olmamaktadır. Kentlerin gelecekte sürdürülebilirliğinin sağlanması ve sağlıklı hale getirilmesi ise kentlilik bilincine sahip bireylerin, grupların ve toplumların oluşması ile mümkün olacaktır. Araştırmanın problemi, "kentsel büyüme sürecinde kentlerde yaşayan bireylerin kenti algılama, kentsel farkındalık, kentsel kurumlara katılım, kenti sahiplenme, kent sorunlarına duyarlılık,

kent ile bütünleşme süreçlerinde etkili olan mekanizmalar nelerdir?" sorusu çerçevesinde şekillenmiştir. Bu çalışma karma yöntem tasarımına göre yapılandırılmıştır.

Nicel araştırma tasarımına uygun olarak tesadüfi, nitel yaklaşım ile ilgili olarak amaçlı örneklem kullanılmıştır. Nitekim Kılıç (2013), basit tesadüfi örnekleme tüm kesimler ve birimler eşit şansa sahiptir ve uygulama alanında bütün birimler listelenir ve rastgele birimler seçilir. Araştırma evreni karmaşık değilse seçme işlemi kolaylaşır ve bu yöntem ile yapılan örneklemede istatistiksel işlemler ve örneklem hatası kolayca hesaplanabilir. Araştırmanın örnekleminin seçiminde tesadüfi örneklem tekniği ile birlikte önceden tespit edilmiş katılımcılarla (muhtar, belediye başkanı, sivil toplum kuruluşları gibi) görüşmeler yapılmıştır. Basit tesadüfi örneklem ile birlikte ana kitledeki her birimin ve bireyin görüş, tutum ve davranış olasılığı eşit hale getirilmiştir. Ayrıca önceden belirlenmiş yönetici ve katılımcıların toplumun ve kentin sorunlarıyla bire bir muhatap olan kişiler olması konu ile ilgili verilerin toplanmasında ve sağlıklı verilere ulaşılmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Araştırmanın ana kitesini Diyarbakır ili şehir merkezinde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılardan hem Diyarbakırlı olanlar ile Diyarbakırlı olmayan kişiler ele alınmıştır. Bu bağlamda Diyarbakır ilinde merkezde yer alan Diclekent, Seyrantepe, Toki Üç Kuyular ve Bağlar semtleri ele alınmıştır. Semtler arasındaki farklılıklar bu dört farklı semtin seçiminde etkili olmuştur. Şehrin en gelişmiş bölgesi olarak Diclekent, şehir merkezinde çarpık yerleşim yeri olarak Bağlar, gelişmemiş bir alan olarak Seyrantepe ve gelişmekte bir alan oluşturan Toki Üç Kuyular semtleri ele alınmıştır. Dört farklı semtte eşit sayıda katılımcıyla anket yapılmıştır. Çalışmanın temsil gücünün daha yüksek olması amacıyla cinsiyet, eğitim, farklı meslek grupları konularına dikkat edilmiş ve olabildiğince katılımcı sayısı yüksek tutulmuştur. Bu bağlamda 156 kişiyle anket uygulanmıştır. Anket formunda demografik özellikler, eğitim, kültür, ekonomik özellikler, kentsel yaşam, iş ve istihdam olmak üzere dokuz kategorilerden oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan anket formunun soruları ve cevap seçenekleri, bilgisayar ortamında değerlendirilmeye uygun olacak biçimde numaralandırılarak hazırlanmıştır. Toplanan anket formlarındaki veriler öncelikli olarak bilgisayar ortamına aktarılmış, daha sonra da bu verilerin dağılımı "SPSS 10,0 for Windows" adlı bilgisayar programından yararlanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak basit dağılım tabloları aracılığıyla ele alınan bağımsız değişkenlerin hangi bağımlı değişkenlerle ilişkisinin olabileceği tespit edilmiştir (Karaca, 2007: 79). Veriler "SPSS 10,0 for Windows" programına yüklendikten sonra tablolar elde edilmiş ve tablolar ele alınırken, sayısal verileri yüzde olarak verilmesinin yanında gerekli görüldüğü yerlerde; "büyük çoğunluk", "çoğunluk", "yarıdan fazla", "yarıya yakın", "çok az", "bir kısmı", gibi miktar belirten ifadeler de kullanılmıştır.

Anket formunda yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplar, benzer özelliklere göre belirli kategorilere dönüştürülmek suretiyle bilgisayara işlenmiş, daha sonra tablo haline getirilmiştir. Açık uçlu sorulara ve bazı soruların "diğer" veya "fikrim yok" biçimindeki seçeneklerine verilen ve

aktarmaya değer bulunan bazı ifadeler de ilgili bölümlerde yer verilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2003) göre betimsel analiz; farklı veri toplama teknikleri ile elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını içeren bir nitel analiz türüdür. Bu analiz türünde ki amaç bulguların okuyucu tarafından özetlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasını sağlamaktır. Ayrıca anket formunda bazı sorular kısıtlama getirilmiş iken bazı sorular ise birden çok seçenekli hale getirilmiş olup farklı neden ve etkideki durumlar analiz edilmiştir. Bununla birlikte gerekli görüldüğünden kamu kurum kuruluşlar, vakıf ve dernekler ile görüşmeler yapılmış ve veriler değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda gözlem yoluna da gidilmiş araştırma evreni ve örnekleme gözlem yolu ile denetlenmiştir.

BULGULAR

Kentlilik bilincinin önemli faktörlerinden olan bireylerin eğitim, ekonomik, sosyal yaşam, kentsel duyarlılık, kentsel yaşam, kentsel farkındalık, kent kurumlarına katılma durumu gibi birçok etken ile kentlilik bilinci arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bu çerçevede sosyo-ekonomik faktörler çerçevesinde katılımcıların verdikleri cevaplar çapraz tablolar şeklinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Aylık Gelire Göre Katılımcıların Alış-Veriş Yaptıkları Yer Durumu

Aylık Gelir		Genel Olarak Alış-Verişin Yapıldığı Yer					
		Migros, Kiler Gibi marketlerden	Çarmar, Tezgel v.b. gibi yerel marketler	Mahalledeki market ve bakkallardan	Semt pazarlarından	Diğer	Toplam
500 TL'denaz	Sayı	5	4	15	14	3	41
	Yüzde	12,2	9,8	36,6	34,1	7,3	100,0
501-1500 TL	Sayı	12	4	15	13	2	46
	Yüzde	26,1	8,7	32,6	28,3	4,3	100,0
1501- 2500 TL	Sayı	7	1	13	11	0	32
	Yüzde	21,9	3,1	40,6	34,4	0,0	100,0
2501-3500 TL	Sayı	8	2	8	5	0	23
	Yüzde	34,8	8,7	34,8	21,7	0,0	100,0
3501- fazla	Sayı	0	1	1	0	0	2
	Yüzde	0,0	50,0	50,0	0,0	0,0	100,
Toplam	Sayı	32	12	52	43	5	144
	Yüzde	22,2	8,3	36,1	29,9	3,5	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Aylık gelir ile bireylerin alış-veriş yaptıkları yer ile ilgili durumları yukarıdaki tabloda çapraz tablo şeklinde verilmiştir. Bu çerçevede katılımcıların aylık geliri doğrultusunda genel olarak en çok alış-verişlerini yaptıkları yer koyu olarak belirtilmiştir.

Aylık geliri 500 TL'den az olan katılımcıların genel olarak alış-verişlerinin %36,6'sını mahalledeki market ve bakkallardan yaptıkları yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır. Aylık geliri 500 TL'den az olan katılımcıların genel olarak alış-verişlerinin %34,1'ini semt pazarlarından, %12,2'si Migros, Killer gibi marketlerden ve %9,8'i ise Çarmar, Tezgel gibi yerel marketlerden yaptıkları anlaşılmaktadır. Aylık geliri 501-1500 TL arasında olan katılımcıların genel olarak alış-verişlerini %32,6'sı mahalledeki market ve bakkallardan yapmaktadır. Bu katılımcıların %28,3'ü semt pazarlarından, %26,1'i Migros, Killer gibi marketlerden ve % 8,7'si ise Çarmar, Tezgel gibi yerel marketlerden alış-verişlerini yapmaktadır. Aylık geliri 1501- 2500 TL arasında olan katılımcıların %40,6'sı genel olarak alış-verişlerini mahalledeki market ve bakkallardan alış verişlerini yapmaktadır. Bu katılımcıların %34,4'ü semt pazarlarından, %21,9'u Migros, Killer gibi marketlerden ve %3,1'i ise Çarmar, Tezgel gibi yerel marketlerden alış-verişlerini yapmaktadır. Aylık geliri 2501-3500 TL arasında olan katılımcıların en çok alış-veriş yaptıkları yere baktığımızda ise katılımcıları %34,8'i alış-verişlerini Migros, Killer gibi marketlerden ve mahalledeki market ve bakkallardan yaptıkları görülmektedir. Bu katılımcıların 21,7'si genel olarak alış-verişlerini semt pazarlarından ve %8,7'si ise Çarmar, Tezgel gibi yerel marketlerden alış-verişlerini yaptıkları görülmektedir. Aylık geliri 3501 ve daha fazla olan katılımcıların genel olarak alış verişlerinin %50'sini mahalledeki market ve bakkallardan yaparken, %50'si ise alış-verişlerini Çarmar, Tezgel gibi yerel marketlerden yaptıkları tablodan anlaşılmaktadır. Aylık geliri yüksek olan katılımcıların alış-verişlerini semt pazarlarından ve Migros, Killer gibi marketlerden yapmadıkları tablodan anlaşılmaktadır.

Genel olarak katılımcıların aylık geliri ile genel olarak alış-verişlerini yaptıkları yere baktığımızda ise katılımcıların %36,1'i alış-verişlerini mahalledeki market ve bakkallardan yaptıkları görülmektedir. İkinci alış-veriş yeri olarak katılımcıların %29,9'u ise semt pazarlarını tercih etmektedirler. Migros, Killer gibi marketlerden alış veriş yapan bireylerin toplam yüzdelik içerisindeki oranı %22,2'dir. Katılımcıların %8,3'ü alış-verişlerini yerel marketlerden yapmaktadırlar. Düşük gelirli katılımcıların genel olarak alış-verişlerinin ikinci adresi olarak semt pazarlarından yaptıkları görülmektedir.

Bireylerin ekonomik geliri ile uğraş alanları, etkinlikleri arasında önemli bir faktör vardır. Ekonomik gelir ile bireyin sosyo-kültürel ilişkileri arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Bilinçli birey hem bilinçli üreten hem de bilinçli bir şekilde tüketen bireydir. Metropol kentlerde özellikle merdiven altı, kontrollerden geçmeyen, bandrolsüz gibi kaçak ve yasak yollarla üretilen birçok ürün bulunmaktadır. Özellikle hijyen konusunda önemli sıkıntılar ve beraberinde hastalıklar getiren ürünler üretilmektedir. Bu çerçevede kentlilik bilinci ile hareket eden bireyler, bu tarz üretim şekline karşı çıkan ve tüketimini bu çerçevede dizayn eden bireylerdir. Katılımcıların genel olarak alış-verişlerini mahalledeki market ve bakkallardan yapmaları, güvendiğini, tanıdıkları olarak görerek yöneldiğini tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda ekonomik gelir ile bireylerin genel olarak alış-veriş yaptıkları yer arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Örneklem gruplarımızın hepsi genel olarak alış-verişlerini ortak bir paydada yapmaktadır. Kentlilik bilinci ile hareket eden bireylerin genel olarak sıkı denetim altında tutulan, bandrollü, merdiven altı yerlerde üretimin engelleneceği, ürünlerin bozulma durumlarının daha az yaşanacağı yerlerden alış-veriş yapmamaktadır. *Tanıdık, yanlış yapmaz* gibi bir bilinç ile tutum ve davranış sergilenmektedir.

Tablo 2. Eğitime Göre Katılımcıların Kentsel Kuruluşlara Üye Olma Durumu

Eğitim Durumu		Üye Olduğu Kuruluş							
		Sendika/ Meslek örgütlenmeleri	Spor kulübü	Hemşeri derneği	Siyasi parti	Gönüllü kuruluşlar	Hiçbir kuruluşa üye değilim	Diğer	Toplam
Okur-yazar değil	Sayı	1	0	0	0	0	7	0	8
	Yüzde	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	87,5	0,0	100,0
Okur-yazar	Sayı	1	0	0	0	0	1	0	2
	Yüzde	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	0,0	100,0
İlkokul	Sayı	4	0	1	1	1	10	1	18
	Yüzde	22,2	0,0	5,6	5,6	5,6	55,6	5,6	100,0
Ortaokul	Sayı	1	2	1	0	1	7	0	12
	Yüzde	8,3	16,7	8,3	0,0	8,3	58,3	0,0	100,0
Lise	Sayı	2	7	2	6	6	25	3	51
	Yüzde	3,9	13,7	3,9	11,8	11,8	49,0	5,9	100,0
Üniversite	Sayı	10	1	0	7	9	25	2	54
	Yüzde	18,5	1,9	0,0	13,0	16,7	46,3	3,7	100,0
Lisansüstü	Sayı	0	0	0	2	0	2	0	4
	Yüzde	0,0	0,0	,0	50,0	0,0	50,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	19	10	4	16	17	77	6	149
	Yüzde	12,8	6,7	2,7	10,7	11,4	51,7	4,0	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Kentsel kuruluşlara katılma durumu, bireylerin kent sorunlarıyla ilgilenme, kenti daha güzel ve yaşanılabilir bir hal alması için uğraş vermenin yollarından birisidir. Kentlilik bilinci ile tutum ve davranışlar sergileyen birey, kenti daha güzel ve yaşanılabilir olması için uğraş veren bireydir. Bireyin kent içi örgütlenmelere katılması ve söz sahibi olmasında eğitimin önemli bir yeri vardır. Tablo-2'de koyu renk ile gösterilen yüzdeler bireylerin eğitim durumları ve üye oldukları veya olmadıkları kuruluşları göstermektedir.

Okur-yazar olmayan katılımcıların %87,5'i hiçbir kuruluşa üye olmadıklarını ifade etmiştir. Okur-yazar olan katılımcıların %50'si herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını ifade ederken, geri kalan %50'si ise sendika veya meslek örgütlenmelerine üye olduklarını ifade etmiştir. İlkokul mezunu katılımcıların %55,6'sı herhangi bir kuruluşa üye olmadıkları tablo2'den anlaşılmaktadır. Ortaokul mezunu katılımcıların %58,3'ü hiçbir kuruluşa üye olmadıkları görülmektedir. Lise mezunu

katılımcıların %49'u herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların üniversite mezunu olanların %46,3'ü herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Lisansüstü mezunu olan katılımcıların %50'si herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim durumu ile üye olunan kuruluşa baktığımızda katılımcıların %12,8'i sendika ve meslek örgütlenmelerine, %6,7'si spor kulübüne, %2,7'si hemşeri derneklerine, %10,7'si siyasi partiye, %11,4'ü gönüllü kuruluşlara, %4'ü diğer ve %51,7'si katılımcılar herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bireylerin eğitim durumu yükseldikçe kentsel kuruluşlara üyeliğin farklılaştığı tablo-2'den anlaşılmaktadır. Ancak bireylerin genel olarak herhangi bir kuruluşa üye olmadıkları ve bütün eğitim seviyelerinde genel olarak bunun görülmesi kentlilik bilincinin daha istenilen seviyelerde olmadığı tablo-2'den anlaşılmaktadır. Bireylerin eğitim durumları ile üye oldukları kuruluşlar arasında kısmi olarak anlamlı bir ilişki olsa da kentlilik bilinci çerçevesinde tam olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bireylerin eğitim durumu ile kentsel farkındalığı yakalamak, kentin daha güzel ve yaşanılır bir hal almasında, sorunları aşma çabası içerisinde bir kuruluşa üye olma ve faaliyet gösterme durumu yeterli düzeyde görülmemektedir.

Tablo 3. Meslek Durumuna Göre Katılımcıların Kentsel Sorunları İletmek İçin İzlediği Yol Durumu

Meslek		Kentsel Sorunları İletmek İçin İzlediği Yol						
		Mahalle muhtarına başvururum	Belediyedeki yetkililere ulaşmaya çalışırım.	Sorunları oluşturanlar ı uyarırım	Tanıdıklar vasıtasıyla sorunu halletmeye çalışırım	Herhangi bir tepki göstermem	Diğer	Toplam
Esnaf - Tüccar	Sayı	2	12	3	3	1	0	21
	Yüzde	9,5	57,1	14,3	14,3	4,8	0,0	100,0
Memur	Sayı	2	8	2	2	0	1	15
	Yüzde	13,3	53,3	13,3	13,3	0,0	6,7	100,0
İşçi	Sayı	1	8	4	3	1	0	17
	Yüzde	5,9	47,1	23,5	17,6	5,9	0,0	100,0
Serbest Meslek	Sayı	4	3	3	0	3	0	13
	Yüzde	30,8	23,1	23,1	0,0	23,1	0,0	100,0
Ev Hanımı	Sayı	7	4	1	5	2	2	21
	Yüzde	33,3	19,0	4,8	23,8	9,5	9,5	100,0
İşsiz	Sayı	3	3	4	3	3	0	16
	Yüzde	18,8	18,8	25,0	18,8	18,8	0,0	100,0
Emekli	Sayı	3	3	1	0	0	0	7
	Yüzde	42,9	42,9	14,3	0,0	0,0	0,0	100,0
Öğrenci	Sayı	3	17	4	1	9	3	37
	Yüzde	8,1	45,9	10,8	2,7	24,3	8,1	100,0
Diğer	Sayı	0	1	0	0	1	1	3
	Yüzde	0,0	33,3	0,0	0,0	33,3	33,3	100,0
Toplam	Sayı	25	59	22	17	20	7	150
	Yüzde	16,7	39,3	14,7	11,3	13,3	4,7	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Bireylerin içerisinde buldukları faaliyetler, işler, uğraş alanları ile davranışları, tutumları, düşünceleri ve farkındalıkları arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin tarım ile uğraşan bireylerin sanayi veya uluslararası ilişkiler çerçevesinde ki düşünceleri kısıtlı durumdadır. Birey tarım ve tarımsal çerçevede davranış, tutum ve düşünce içerisinde. Bu bağlamda tablo-3'te bireylerin meslekleri ile kentsel sorunları iletmek için izledikleri yol yönünde bir karşılaştırma yapılmıştır. Katılımcıların genel olarak izledikleri yol yüzdelik olarak koyu renkte verilmiştir.

Katılımcıların eğitim durumuna göre kentsel sorunları iletmek için izledikleri yola baktığımızda; esnaf-tüccar mesleği icra eden katılımcıların %57,1 kentsel sorunları iletmek için belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştığı vurgulanmıştır. Memur olan katılımcıların %53,3'ü belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını, işçi olan katılımcıların %47,1'i belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştığını, serbest meslek olan katılımcıların %30,8'i mahalle muhtarına başvururum şeklinde cevap verir iken, ev hanımı olan katılımcıların %33,3'ü mahalle muhtarına başvuruda bulduklarını, işsiz olan katılımcıların %25'i sorunları oluşturanları uyarırım, emekli olan katılımcıların %42,9'u hem mahalle muhtarına hem de belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını, öğrenci olan katılımcıların %45,9'u belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını ve son olarak diğer seçeneği işaretleyen katılımcılar ise %33,3'ü belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak katılımcıların mesleki durumlarına göre verdikleri cevaplar ve yüzdeliklerine göre farklılık göstermektedir. Mesleklere göre katılımcıların %39,3'ü belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını, %16,7'si mahalle muhtarına başvuruda bulunacaklarını ve bulduklarını, %14,7'si sorunları oluşturan kişileri uyarırım, %13,3'ü herhangi bir tepki göstermeyeceğini, %11,3'ü tanıdıklar vasıtası ile sorunu oluşturan kişileri ve sorunu halletmeye çalıştıklarını ve son olarak katılımcıların %4,7'si bunlar dışında farklı bir yol ile sorunu hallettiklerini veya halledeceklerini belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında katılımcı meslek gruplarında kentsel sorunları iletmeye yolu olarak belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıkları veya ikinci bir yol olarak ise mahalle'deki en yetkili merci olan mahalle muhtarına başvurduklarını belirtmişlerdir.

Meslek grupları veya durumları ile kentsel sorunları iletmek için izlenen yol arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bireyin icra ettiği meslek ile sorunları iletmeye yönünde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ev hanımı, emekli gibi daha çok mahalle ile sınırlı kalan meslek gruplarında kentsel sorunları iletmeye yöntemi olarak daha çok mahalle'deki yetkili merci kullanıldığı tablo-3'te anlaşılmaktadır. Memur, esnaf-tüccar gibi meslek gruplarında ise kentsel sorunları iletmeye yöntemi olarak belediye'deki yetkili mercileri kullandıkları görülmektedir. Bu meslek grupları sosyal ilişkilerin daha geniş kapsamlı olduğu alanlarda oldukları için genel olarak yetkili merci kurumu olarak belediyeye başvuruda buldukları anlaşılmaktadır. Genel olarak baktığımızda katılımcıların sosyal alan ve ilişkiler bağlamında kentsel sorunları çözüm yolları farklılaştığı görülmektedir. Kentlilik bilinci bağlamında ele alındığında katılımcıların büyük bir çoğunluğu sorunu farklı yöntemler ile

çözme girişiminde oldukları görünse de yetkili merciler ile sorunu dile getirmeleri ve duyarlılık göstermeleri bireylerdeki kentlilik bilincinin çoğulcu bir anlayışla oluştuğu söylenebilir.

Tablo 4. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Kentsel Sorunları İletmek İçin İzlediği Yol Durumu

Eğitim Durumu		Kentsel Sorunları İletmek İçin İzlediği Yol						
		Mahalle muhtarına başvururum	Belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışırım.	Sorunları oluşturanları uyarırım	Tandıklar vasıtasıyla sorunu halletmeye çalışırım	Herhangi bir tepki göstermem	Diğer	Toplam
Okur-yazar değil	Sayı	2	1	0	1	3	1	8
	Yüzde	25,0	12,5	0,0	12,5	37,5	12,5	100,0
Sadece okur-yazar	Sayı	0	1	0	0	1	0	2
	Yüzde	0,0	50,0	0,0	0,0	50,0	0,0	100,0
İlkokul	Sayı	9	4	1	2	1	1	18
	Yüzde	50,0	22,2	5,6	11,1	5,6	5,6	100,0
Ortaokul	Sayı	4	4	0	3	1	0	12
	Yüzde	33,3	33,3	0,0	25,0	8,3	0,0	100,0
Lisansüstü	Sayı	0	2	0	1	0	1	4
	Yüzde	0,0	50,0	0,0	25,0	0,0	25,0	100,0
Lise	Sayı	6	24	10	4	6	3	53
	Yüzde	11,3	45,3	18,9	7,5	11,3	5,7	100,0
Üniversite	Sayı	4	23	11	6	8	1	53
	Yüzde	7,5	43,4	20,8	11,3	15,1	1,9	100,0
Toplam	Sayı	25	59	22	17	20	7	150
	Yüzde	16,7	39,3	14,7	11,3	13,3	4,7	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Bireylerin eğitim durumları ile kentsel sorunlara duyarlılık, sorunları çözme yöntemleri, kent sorunları ve kentin daha yaşanılır bir hal alması için örgütlenmeleri gibi birçok alan ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Katılımcıların eğitim durumu ile kentsel sorunları iletmek için izledikleri yol tablo-4'te verilmiştir. Genel olarak eğitim durumu ve izledikleri yol haritası yüzdeler olarak koyu renk ile belirtilmiştir.

Okur-yazar olmayan katılımcıların %37,5'i sorun karşısında herhangi bir tepki göstermem şeklinde bir cevap vermiştir. Okur-yazar olan katılımcıların %50'si belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını, geri kalan %50'si ise sorun karşısında herhangi bir tepki göstermem şeklinde cevap verdikleri tablo-5'ten anlaşılmaktadır. İlkokul mezunu katılımcıların %50'si mahalle muhtarına başvuruda bulunacaklarını, ortaokul mezunu katılımcıların %33,3'ü mahalle muhtarına ve belediyedeki yetkili kişilere başvuruda bulunacaklarını, lise mezunu katılımcıların %45,3'ü belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışacaklarını, üniversite mezunu katılımcıların %43,4'ü belediyedeki yetkili kişilere ulaşmaya çalışacaklarını veya çalıştıklarını vurgular iken, lisansüstü mezunu katılımcıların

%50'si belediye'deki yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını veya başvuruda bulduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak katılımcıların eğitim durumu ile kentsel sorunları iletmek için izledikleri ilk başvuru yöntemi %39,3'ü belediye'deki yetkili mercilere ulaşmaya çalıştıkları tablo-4'ten anlaşılmaktadır.

Eğitim durumları ile kentsel sorunları iletmek için kullanılan yol arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe kentsel sorunlara daha duyarlı, sorunları çözüm noktasında daha makul ve olması gereken yolu çizdikleri görülmektedir. Kentlilik bilinci ile hareket eden bireylerin kentsel sorunlara duyarlı ve çözümleyici yol haritasına sahip bireyler olması, kenti daha yaşanılabilir ve düzenli hale getirecektir. Bu çerçevede kentsel sorunların iletilmesi bağlamında önemli bir etken olan eğitim durumu ve tablo-4'ten çıkarılan yüzdeler, kentlilik bilincinin oluşumunda eğitim durumunun önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Tablo 5. Diyarbakır'da İkametgâh Etme Süresine Göre Katılımcıların Mahallelerinin Gelişimi İle İlgili Projelere Katılma Durumu

Diyarbakır'da Kalış Süresi		Mahalle İle İlgili Projelere Katılma Durumu				
		Oluşturulacak komisyonlara belirli bir ücret karşılığında katılmak isterim	Belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılım	Katkıda bulunmam	Diğer	Toplam
1 yıldan az	Sayı	0	3	0	0	3
	Yüzde	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
1-5 yıl arası	Sayı	0	5	2	1	8
	Yüzde	0,0	62,5	25,0	12,5	100,0
6-10 yıl arası	Sayı	2	9	3	1	15
	Yüzde	13,3	60,0	20,0	6,7	100,0
11-15 yıl arası	Sayı	1	6	5	0	12
	Yüzde	8,3	50,0	41,7	0,0	100,0
16-20 yıl arası	Sayı	2	13	7	1	23
	Yüzde	8,7	56,5	30,4	4,3	100,0
20 yıl ve daha fazla	Sayı	14	52	18	1	85
	Yüzde	16,5	61,2	21,2	1,2	100,0
Toplam	Sayı	19	88	35	4	146
	Yüzde	13,0	60,3	24,0	2,7	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Diyarbakır il merkezinde kalış süreleri ile katılımcıların buldukları mahalle ile ilgili projelere katılma durumları tablo-5'te yüzdeler olarak verilmiştir. Genel olarak katılımcıların verdikleri cevaplar koyu renk ile gösterilmiştir.

1 yıldan az süredir Diyarbakır'da ikamet eden katılımcıların %100'ü oluşturulacak komisyonda gönüllü olarak katılacaklarını, 1-5 yıl arası ikamet eden katılımcıların %62,5'i

belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılacaklarını, 6-10 yıl arası Diyarbakır il merkezinde kalan katılımcıların %60'ı belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılacağını, 11-15 yıl arası ikamet eden katılımcıların %50'si belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılacağını, 16-20 yıl arası ikamet eden katılımcıların %56,5'i belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılacağını ve 20 yıl ve daha fazla ikamet eden katılımcıların %61,2'si belediyenin oluşturacağı çalışma gruplarına gönüllü katılacağını belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında katılımcıların %60,3'ü mahalleleri ile ilgili belediyenin oluşturacağı projelerde gönüllü olarak çalışacaklarını belirtmişlerdir.

Diyarbakır'da kalış süreleri ile bireylerin kendi mahalleleri ile ilgili projelere katılma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kente kalış süreleri en az olan katılımcıların projelere katılma durumu ile daha fazla ikamet süresi içerisinde olan katılımcılardan fazla durumdadır. Ayrıca katılımcıların kalış süreleri ile projelere katılma durumları arasında farklılık görülmektedir. Kentlilik bilinci ile kenti daha yaşanılabilir bir hal alması için gösterilen tutum ve davranışlar arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin kenti daha yaşanılabilir bir hal almasında ilk etapta kendi mahallelerinden başlamaları ve bunun karşılığını bir beklenti içerisinde girmeyerek yapmaları gerekmektedir. Bu tarz girişimler ile kenti daha yaşanılabilir bir hal almasına katkıda bulunacaklarının ve en büyük kazancın bu olacağının farkında olmaları gerekmektedir. Tablo-5'ten anlaşılacağı üzere kenti sahiplenme, daha güzel ve yaşanılabilir bir hal almasında ikamet etme süresi ile anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Büyükşehir Belediyesinin İmar, Ulaşım Gibi Projelerde Halkın Görüşünü Alma Durumu

Eğitim Durumu		Büyükşehir Belediyesinin İmar, Ulaşım Gibi Projelerde Halkın Görüşünü Alma Durumu				
		Kesinlikle Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Okur-yazar değil	Sayı	0	0	1	6	7
	Yüzde	0,0	0,0	14,3	85,7	100,0
Sadece okur- yazar	Sayı	0	0	1	1	2
	Yüzde	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
İlkokul	Sayı	1	2	2	12	17
	Yüzde	5,9	11,8	11,8	70,6	100,0
Ortaokul	Sayı	1	1	1	9	12
	Yüzde	8,3	8,3	8,3	75,0	100,0
Lisansüstü	Sayı	0	0	0	4	4
	Yüzde	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Lise	Sayı	7	5	8	29	49
	Yüzde	14,3	10,2	16,3	59,2	100,0
Üniversite	Sayı	2	2	12	39	55

	Yüzde	3,6	3,6	21,8	70,9	100,0
Toplam	Sayı	11	10	25	100	146
	Yüzde	7,5	6,8	17,1	68,5	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Katılımcıların eğitim durumuna göre belediyenin imar, ulaşım gibi projelerde halkın görüşünün alınması gerekliliği ile ilgili verdikleri cevaplar hem sayısal hem de yüzdelik olarak tablo-6'da belirtilmiştir. Bu bağlamda eğitim durumuna göre katılımcıların genel olarak belediyenin imar, ulaşım gibi projelerde halkın görüşünü almalıdır ifadesine katılma veya katılmama durumları yüzdelik olarak koyulaştırılmıştır.

Büyükşehir belediyesinin imar, ulaşım gibi projelerde halkın görüşünü almalıdır ifadesine okur-yazar olmayan katılımcıların %85,7'si kesinlikle katılıyorum, sadece okur-yazar olan katılımcıların %50'si katılıyorum, %50'si kesinlikle katılıyorum, ilkokul mezunu katılımcıların %70,6'sı kesinlikle katılıyorum, ortaokul mezunu katılımcıların %75'i kesinlikle katılıyorum, lise mezunu katılımcıların %59,2'si kesinlikle katılıyorum, üniversite mezunu katılımcıların %70,9'u kesinlikle katılıyorum, lisansüstü mezunu katılımcıların %100'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde ifade bildirmişlerdir. Genel olarak baktığımızda eğitim durumuna göre katılımcıların %7,5'i kesinlikle katılmıyorum, %6,8'i fikrim yok, %17,1'i katılıyorum ve %68,5'i kesinlikle katılıyorum şeklinde bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

Eğitim durumuna göre Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin imar, ulaşım gibi projelerde halkın görüşünü almalıdır ifadesi ile anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Genel olarak katılımcıların verdikleri cevaplar göz önüne alındığında eğitim durumu yüksek olan katılımcılar ile eğitim durumu düşük ve okur-yazar olmayan katılımcıların ifadeye katılma durumu benzerlik göstermektedir. Bu çerçevede eğitim durumu ile bireylerin kamu kurum ve kuruluşların alacağı kararlar veya projelerde kendi kenti ve yaşamsal alanıyla ilgili olan bölümlerde kendisinin fikrinin alınmasını, kendi yaşamsal alanını kendisinin de ortaya koyacağı görüşler ile şekillenmesini istediğinin açık bir göstergesidir. Kentlilik bilincinin en önemli göstergelerinden biri olan yaşam alanına duyarlı olunması durumu ile eğitim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında tablo-6 göz önüne alınarak büyük bir çoğunluğunun bu ifadeye katılma durumuyla ilgili olarak oluştuğu söylenilebilir. Özellikle lisansüstü eğitim seviyesindeki katılımcıların tamamının kentsel farkındalık içerisinde hareket ettiği görülmektedir. Eğitim durumu çerçevesinde kentsel imar, proje gibi faaliyetlerde rol alma ile kenti sahiplenme arasında ki ilişki doğrusal bir ilişki olduğu saptanmıştır. Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise lise seviyesindeki katılımcıların kentsel sorunlar ve projelerde yeterli bir duyarlılık göstermemiş olmalarıdır.

Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların AVM'leri Gezme Durumu

	AVM'leri Gezme Durumu
--	------------------------------

Eğitim Durumu		Çok	Ara-sıra	Misafir gezdirmek için	Hiçbir zaman	Toplam
Okur-yazar değil	Sayı	0	6	1	1	8
	Yüzde	0,0	75,0	12,5	12,5	100,0
Sadece okur- yazar	Sayı	1	0	0	1	2
	Yüzde	50,0	0,0	0,0	50,0	100,0
İlkokul	Sayı	1	11	2	4	18
	Yüzde	5,6	61,1	11,1	22,2	100,0
Ortaokul	Sayı	4	5	1	2	12
	Yüzde	33,3	41,7	8,3	16,7	100,0
Lisansüstü	Sayı	3	1	0	0	4
	Yüzde	75,0	25,0	0,0	0,0	100,0
Lise	Sayı	13	34	3	4	54
	Yüzde	24,1	63,0	5,6	7,4	100,0
Üniversite	Sayı	31	21	1	1	54
	Yüzde	57,4	38,9	1,9	1,9	100,0
Toplam	Sayı	53	78	8	13	152
	Yüzde	34,9	51,3	5,3	8,6	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Katılımcıların eğitim durumuna göre AVM'leri gezme, gitme durumları yukarıdaki tablo-7'de verilmiştir. Bu çerçevede eğitim durumu ile AVM'leri gezme durumu hem sayısal hem de yüzdeler şeklinde verilmiştir. Katılımcıların AVM'leri ne sıklıkla gezdikleri, en fazla katılımcının ortak fikri koyu renk şeklinde verilmiştir.

Okur-yazar olmayan katılımcıların %75'i gibi yüksek bir oranda AVM'leri ara-sıra gittiklerini, sıklıkla gitmediklerini belirtmişlerdir. Sadece okur-yazar olan katılımcıların %50'si çok giderken, geri kalan %50'si ise hiçbir zaman AVM'leri gezmedikleri şeklinde cevap vermişlerdir. İlkokul mezunu katılımcıların %61,1'i ara- sıra AVM'leri gezdiklerini belirtmişlerdir. Ortaokul mezunu katılımcıların %41,7'si ara sıra, %33,3'ü ise çok şeklinde AVM'lere gittiklerini belirtmişlerdir. Lise mezunu katılımcıların %63'ü ara-sıra AVM'leri gezdikleri tablodan anlaşılmaktadır. Üniversite mezunu katılımcıların %57,4'ü çok şeklinde cevap vererek AVM'lere sıklıkla gittiklerini belirtmişlerdir. Lisansüstü mezunu katılımcıların %75'i çok şeklinde yüksek bir oranda AVM'lere gittiklerini vurgulamışlardır. Genel olarak baktığımızda eğitim durumuna göre katılımcıların AVM'lere ne sıklıkla gidersiniz durumu ile ilgili yüzdeler ise; %34,9'u çok, %51,3'ü ara-sıra, %5,3'ü misafir gezdirmek için, %8,6'sı hiçbir zaman şeklinde cevap verdikleri tablodan anlaşılmaktadır.

Eğitim durumu ile AVM'lere gitme, gezme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal ilişkiler fazlaştığı, aktivitelerin yoğun olarak yaşandığı, farklı görüşlerin, durumların, ilişkilerin gibi değişiklik gösterdiği AVM'ler bireyin farklılık ve bilinç çerçevesinde kendisini çeşitlendirdiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede eğitim durumu daha ileri derecede

olan (Üniversite, Lisansüstü gibi) katılımcıların bu tarz yerlere ilgisinin fazla olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu bağlamda denilebilir ki bireyin eğitim durumu ile kentlilik bilinci, kentli insana ait tutum ve davranışlar arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bireyin eğitim durumu yükseldikçe, ileri seviyelerde oldukça kentlilik bilinci de ileri düzende tutum ve davranışlara yansımaktadır.

Tablo 8. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Kendilerini Kentli Olarak Görme Durumu

Eğitim Durumu		Kendilerini Kentli Olarak Görme					
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Okur-yazar değil	Sayı	0	1	2	5	0	8
	Yüzde	0,0	12,5	25,0	62,5%	,0%	100,0
Sadece okur- yazar	Sayı	0	0	0	2	0	2
	Yüzde	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
İlkokul	Sayı	0	2	2	10	3	17
	Yüzde	0,0	11,8	11,8	58,8	17,6	100,0
Ortaokul	Sayı	1	2	1	4	4	12
	Yüzde	8,3	16,7	8,3	33,3	33,3	100,0
Lisansüstü	Sayı	0	0	0	2	2	4
	Yüzde	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
Lise	Sayı	9	3	2	21	17	52
	Yüzde	17,3	5,8	3,8	40,4	32,7	100,0
Üniversite	Sayı	3	10	1	19	23	56
	Yüzde	5,4	17,9	1,8	33,9	41,1	100,0
Toplam	Sayı	13	18	8	63	49	151
	Yüzde	8,6	11,9	5,3	41,7	32,5	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Eğitim durumuna göre katılımcıların *kendimi kentli olarak görüyorum* ifadesine katılma durumları yukarıdaki tabloda hem sayısal hem de yüzdeler verilmiştir. Bireyin kenti sahiplenmesi ve kendisini kentte ait, kenti de kendisine ait hissetmesi, kendisini kentli olarak kentte bağdaştırması kentlilik bilincinin oluşmasında önemli faktörlerdendir. Bu çerçevede katılımcıların genel olarak katıldıkları ifadeler koyu renk ile belirtilmiştir.

Kendimi kentli olarak görüyorum ifadesine okur-yazar olmayan katılımcıların %62,5'i katılıyorum derken, %25'i ise fikrim yok, sadece okur-yazar katılımcıların %100'ü tamamı katılıyorum, ilkokul mezunu katılımcıların %58,8'i katılıyorum, %17,6'sı ise bu duruma kesinlikle katılıyorum, ortaokul mezunu katılımcıların %33,3'ü katılıyorum, %33,3'ü ise kesinlikle katılıyorum, lise mezunu katılımcıların %40,4'ü katılıyorum, %32,7'si kesinlikle katılıyorum, üniversite mezunu katılımcıların %33,9'u katılıyorum, %41,1'i kesinlikle katılıyorum, lisansüstü mezunu katılımcıların %50'si katılıyorum, %50'si kesinlikle katılıyorum şeklinde belirtmişlerdir.

Eğitim durumu ile kendimi kentli olarak görüyorum ifadesine katılma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Genel olarak katılımcıların kendilerini kentli olarak gördükleri ve bu katılımcıların eğitim durumuna göre değişiklik kısmi olarak gösterse de genel olarak benzerlik içerisinde olduğu görülmektedir. Bireyin eğitim durumu önemli faktörler arasında görülse de, kent ile bütünleşme ve kenti sahiplenme durumu ile ilgili farklılıkların meydana gelmesinde ve değişkenlik göstermesinde önemli bir faktör olmaktan kısmi olarak çıkmıştır. Kent ile bütünleşme ve bireyin kendisini kentli olarak görmesi, kent ile ilgili tutum ve davranışlarda bulunması eğitim durumunun dışındaki faktörlere bağlanmıştır. Tablo-8'den anlaşılacağı üzere bireylerin kendilerini kentli olarak görmesinde eğitim durumunun etkin bir faktör olmaktan çıktığı anlaşılmaktadır. Kentlilik bilincinin oluşmasındaki en temel faktörlerden biri olan *kenti evi gibi görme* ve *kent ile bağdaşma* durumu tablodaki cevaplar ile bağdaşmıştır.

Tablo 9. Oturdıkları Konut Türüne Göre Katılımcıların Apartmanda Yüksek sesle Müzik Dinlenilmesini ve Balkondan Sofra Bezi Silkelenmesini Yadırgama Durumu

Oturdıkları Konut Türü		Apartmanda Yüksek sesle Müzik Dinlenilmesini Ve Balkondan Sofra Bezi Silkelenmesini Yadırgama					
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Müstakil ev	Sayı	1	0	2	2	15	20
	Yüzde	5,0	0,0	10,0	10,0	75,0	100,0
Apartman	Sayı	11	10	7	21	57	106
	Yüzde	10,4	9,4	6,6	19,8	53,8	100,0
Güvenlikli site	Sayı	1	0	0	2	11	14
	Yüzde	7,1	0,0	0,0	14,3	78,6	100,0
Güvenliği olmayan site	Sayı	0	1	2	4	6	13
	Yüzde	0,0	7,7	15,4	30,8	46,2	100,0
Toplam	Sayı	13	11	11	29	89	153
	Yüzde	8,5	7,2	7,2	19,0	58,2	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Oturdıkları konut türüne göre katılımcıların apartmanda yüksek sesle müzik dinlenilmesini ve balkondan sofra bezi silkelemesi yadırgarım ifadesine katılımcıların verdikleri cevaplar hem sayısal hem de yüzdelik olarak tablo-9'da verilmiştir. Bu ereve de katılımcıların genel olarak katıldıkları ifadeler koyu renk ile belirtilmiştir.

Oturdıkları konut türüne göre katılımcıların apartmanda yüksek sesle müzik dinlenilmesini ve balkondan sofra bezi silkelenmesini yadırgarım ifadesine; müstakil evde oturan katılımcıların %5'i kesinlikle katılmıyorum, %10'u fikrim yok, %10'u katılıyorum, %75'i kesinlikle katılıyorum, apartmanda oturan katılımcıların %10,4' kesinlikle katılmıyorum, %9,4' katılmıyorum, %6,6'sı fikrim yok, %19,8'i katılıyorum ve %53,8'i

kesinlikle katılıyorum, güvenli sitede oturan katılımcıların %7,1'i kesinlikle katılmıyorum, %14,3'ü katılıyorum ve %78,6'sı kesinlikle katılıyorum, güvenliği olmayan sitede oturan katılımcıların %7,7'si katılmıyorum, %15,4'ü fikrim yok, %30,8'i katılıyorum ve %46,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Genel olarak katılımcıların %8,5'i kesinlikle katılmıyorum, %7,2'si katılmıyorum, %7,2'si fikrim yok, %19'u katılıyorum ve %58,2'si kesinlikle katılıyorum şeklinde bu ifadeye katılma durumlarını belirtmişlerdir.

Oturdukları konut türüne göre katılımcıların apartmanda yüksek sesle müzik dinlenmesini ve balkondan sofraya bezi silkelenmesini yadırgarım ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Genel olarak katılımcıların hangi konut türünde otursalar da yüksek sesle müzik dinlenmesini, sofraya bezi sergilenmesi gibi başkasını rahatsız edici tutum ve davranışları hoş karşılamadığı tablo-9'da anlaşılmaktadır. Bilinçli, duyarlı, farkındalığa sahip birey tutum ve davranışı, başkasını rahatsız edici boyuttan kaçırarak birey davranışlarıdır. Bu çerçevede bilinçli birey bu tarz tutum ve davranışları ortadan kaldıran, çözüm bulmaya çalışan bireydir. Birliktelik ve ortak yaşam alanı olan kentler, bireylerin uyum ve tutarlı, düşünceli, rahatsızlık verici, özgürlük alanının ve başkasının özgürlük alanının farkında olup çerçevesini buna göre çizen bireydir.

Tablo 10. Yaşa Göre Katılımcıların Kent Yaşamı Gelenek ve Görenekleri Azaltmaktadır İfadesine Katılma Durumu

Yaş		Kent Yaşamı Gelenek ve Görenekleri Azaltmaktadır İfadesine Katılma					
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
18'den küçük	Sayı	3	1	3	4	2	13
	Yüzde	23,1	7,7	23,1	30,8	15,4	100,0
18-29	Sayı	16	17	5	28	12	78
	Yüzde	20,5	21,8	6,4	35,9	15,4	100,0
30-49	Sayı	6	9	5	10	11	41
	Yüzde	14,6	22,0	12,2	24,4	26,8	100,0
50-64	Sayı	0	1	1	8	4	14
	Yüzde	0,0	7,1	7,1	57,1	28,6	100,0
65 ve üzeri	Sayı	0	1	0	1	4	6
	Yüzde	0,0	16,7	0,0	16,7	66,7	100,0
Toplam	Sayı	25	29	14	51	33	152
	Yüzde	16,4	19,1	9,2	33,6	21,7	100,0

Kaynak: Veriler, 17 Eylül 2017 tarihinde araştırmacı tarafından savunulan ve kabul edilen yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Yaş gruplarının kent yaşamı gelenek ve görenekleri azaltmaktadır ifadesine katılma durumları yukarıdaki tabloda hem sayısal hem de yüzdelik olarak verilmiştir. Kent yaşamı gelenek ve görenekleri azaltmaktadır ifadesinin araştırma yapılmadan önce öngörülen varsayım şekli ise, bu ifadenin yaş grupları arasında farklılık göstermesi şeklindedir. Özellikle genç ve orta yaş gruplarında

bu ifadeye katılmama durumu öngörülür iken yaşlı yaş grupları arasında ise bu ifadeye katılma durumları öngörülmüştür.

Kent yaşamı gelenek ve görenekleri azaltmaktadır ifadesine 18 yaş ve küçük olan katılımcıların %23,1'i kesinlikle katılmıyorum, %7,7'si katılmıyorum, %23,1'i fikrim yok, %30,8'i katılıyorum, %15,4'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. Katılımcıların 18-29 yaş grubu da olanların %20,5'i kesinlikle katılmıyorum, %21,8'i katılmıyorum, %6,4'ü fikrim yok, %35,9'u katılıyorum ve %15,4'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. 30-49 yaş grubu katılımcıların %14,6'sı kesinlikle katılmıyorum, %22'si katılmıyorum, %12,2'si fikrim yok, %24,4'ü katılıyorum, %26,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplamışlardır. 50-64 yaş grubu katılımcıların %7,1'i katılmıyorum, %7,1'i fikrim yok, %57,1'i katılıyorum, %28,6'sı ise kesinlikle katılıyorum şeklinde belirtmişlerdir. 65 ve üzeri yaş grubu katılımcıların %16,7'si katılmıyorum, %16,7'si katılıyorum, %66,7'si ise kesinlikle katılıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Genel olarak katılımcıların %16,8'i kesinlikle katılmıyorum, %19,1'i katılmıyorum, %9,2'si fikrim yok, %33,6'sı katılıyorum, 21,7'si ise kesinlikle katılıyorum şeklinde ifadeye katılma durumlarını belirtmişlerdir.

Yaş ile kent yaşamı gelenek ve görenekleri azaltmaktadır ifadesi arasında kısmi olarak bir ilişki bulunmuştur. Katılımcılardan genç ve orta yaş gruplarının bu ifadeye katılma durumları ile yaşlı yaş grubunda olan katılımcıların bu ifadeye katılma durumları kısmi olarak farklılık göstermektedir. Gelişen, değişen, farklılaşan ve özellikle teknolojik gelişmeler ile hız kazanan yaşam, beraberinde farklı bir kültürü de getirmektedir. Özellikle teknolojinin gelişmesi ve hızla değişmesi ile birlikte kültürel, sosyal, bireysel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin değiştiği farklılaştığı söylenilebilir. Bunlar ile birlikte her gün her saat farklılaşan ve değişen hızlı, modern yaşam tarzı, beraberinde kültürel değerleri, gelenekleri, görenekleri, alışkanlıkları da değiştirmektedir. Bireyin yaşadığı ve öğrendiği durumlar her geçen gün farklılaştığı gibi bireyler de içinde buldukları durumlardan farklılaşıyor. Bu bağlamda her yaş grubu içerisine doğduğu kültürü benimseyip bilinç durumunu ona göre şekillendiriyor. Tablo-10'a baktığımızda ortaya çıkan farklılaşmaların temel dinamiği yaş gruplarının benimsediği kültürden kaynaklandığı saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayi Devrimi ile birlikte kapitalist ekonominin ilk temelleri atılmış, toplumun, grupların ve bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel ilgi alanları günümüze kadar sürekli değişmiştir. Bu değişim ve dönüşüm günümüz toplum yapısında en üst düzeye ulaşmıştır (Bayhan, 2022: 48). Günümüzde birçok insanın yerleşim yeri olan kentler, insan yoğunluğunun geçmişten günümüze en fazlalaştığı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentler, insanlar için birer iş alanı, yüksek yaşam standartlarının olduğu yerler, hizmet alanının ve refah seviyesinin iyi olduğu, ihtiyaçların sınırsız bir biçimde karşılandığı, sosyal aktivitelerin geliştiği cazibe merkezleri olarak görülmektedir. Bireylerin kenti farklı bir yaşam ve anlayış biçimi olarak gördüğü kent, sürekli bir şekilde göç almakta ve

yoğunlaşmaya devam etmektedir. Sosyal, fiziksel, kültürel gibi birçok alanda sürekli gelişen ve büyüyen kentler, gün geçtikçe farklılaşmaktadır.

Özellikle kırdan gelip, kentli olmayı içselleştirmemiş bireylerin yaşadığı kentsel ortamda sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik uyumsuzluklar, kültürel boşluğa düşmeye ve yabancılaşmaya neden olmaktadır. Bu süreç, şiddet, suç ve mafya gibi çok önemli toplumsal sorunların ortaya çıkmasıyla yakından ilgilidir. Bu süreçler, sorumluluk almaktan kaçınma ve aidiyetsizlik gibi nedenlerde eklenince kentler, uzlaşmanın yok olduğu ve ortak yaşamının zorlaştığı mekânlara dönüşmektedir. Kentlerde ortaya çıkan bu sorunların ortadan kalması ve özellikle Türkiye'de bu tarz sorunların önüne geçilmesi anlamında kentlileşme, kent kültürü, kentlilik bilinci gibi konuların araştırılması ve gereken çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Kentlilik bilincini geliştirmeye, bilinçlendirmeye yönelik projeler, uygulamalar ve politikalar belirlenirken, kentin farklı sosyal, kültürel, heterojen yapısı göz önünde tutulmalıdır. Başından salma kısa vadeli projeler ve politikalar yerine, uzun vadeli politikalar geliştirilmelidir. Bu bağlamda kentin farklı yapı taşları konumunda olan semtler tespit edilmeli ve bu semtlerin kentlilik bilinç düzeylerine göre mahalle mahalle politikalar, projeler, uygulamalar geliştirilmelidir. Gerekli görülen mahallelerde (ki bu bütün mahallelerde olması gerek bir yaklaşım biçimidir) sosyal dayanışma merkezleri, sosyal destek projelerin uygulanacağı merkezler açılması ve mahalle sakinlerine buralarda kentlilik bilinci ile ilgili eğitimler verilmelidir. Bu çerçevede ilk etapta yerinden bilgi üretmek yerine bire bir sahada çalışacak uzman toplum bilimciler ile durum tespiti yapmak ve gerekli problemler, eksiklikler tespit edilmelidir.

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan bireylerin kendilerini kente ait hissetmeleri, kenti benimsemeleri, farkındalık sahibi olmaları, sorumluluk sahibi olmaları, bireyin kendisini kentin bir parçası olarak algılaması, kenti sevmesi, geleceğini ve gelecek nesillerin geleceğini kendisinin inşa ettiğinin farkındalığına sahip olmasıdır. Burada kentlilik bilincinin oluşmasında ve tanımlanmasında gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta ise kentlilik bilincinin oluşturulmasında tüm sorumluluğun devlete, sivil toplum kuruluşlarına, yerel yönetimler gibi kurum ve kuruluşların tek sorumluluk sahibi olmadığıdır. Bu çerçevede bir yerine bütün ilişkisinin daha doğru ve yerinde bir birliktelik sağlayacağı gözden kaçırılmamalıdır. Bütünü oluşturan parçaların her birisinin bireyden meydana geldiği gözden kaçırılmamalı ve bütün bireyler üstüne düşen görevi itina ile yerine getirmelidir. Ancak bu şekilde sağlıklı ve bilinçli bir toplum ve kent inşası oluşturulabilir. Aksi takdirde bir bütün olmaktan çıkıp parçalanır ve birliktelik anlayışı bilinçsiz, tutarsız, sağlıksız, geleceksiz gibi durumlara yol açılır.

Kentli tutum ve davranışların kazanılması, kente karşı sorumluluk bilincinde olunması, kentsel yaşamın sorunsallığının farkındalığında olması gibi tutum, düşünce ve davranışlar kentlilik bilincinin önemli göstergelerindedir. Kentin kültürel özellikleri, kentte yaşanmışlığın doğumdan gelmesi

kentlilik bilincinin gelişimde önemli faktörlerdendir. Kent kültürüne uzak kalmış bireyler başta olmak üzere, kente yeni gelenlerin kent kültürü hakkında bilgilendirilmesi, yönlendirilmesi, psikolojik destek verilmesi ve eğitilmesi önemli bir değişim meydana getirecektir. Bu çerçevede bu konular üzerinde durulmalı ve gereken çalışmalar en kısa sürede başlatılmalıdır.

Kentsel sorunlara duyarlılık ve kentsel sorunların iletilmesinde, çözüm yolu bulunmasında kentlilik bilincinin önemli göstergelerindedir. Birey, içerisinde bulunduğu mekânı sahiplenen ve bu doğrultuda kenti daha güzel ve yaşanılabilir bir hal alması için uğraşan kişidir. Bu çerçevede kentsel sorunların iletilmesinde kaba kuvvet, duyarsızlık gibi yöntemlerden ziyade sorunun makul yol ve yöntemlerle çözüm içerisine girilmelidir.

Kentsel farkındalık sahibi olan, kenti benimseyen, yaşadığı mekânı özümseyen, kendisini kente ait hissedenen, kenti evi gibi gören, kenti kendisini, toplumun, çocuklarının ve ülkenin geleceği olarak gören, kente sahip olduğu haklarının bilincinde olan, sorumluluk almaktan kaçınmayan bilinçli bireylerin varlığı, nitelikli mekânların oluşumuna yön verecek ve bu mekânlardan toplum yararına gerekli çalışmalar ile birlikte topluma öncülük edeceklerdir.

Kentlilik bilincinin gelişmesi ve toplumların, kentlerin daha yaşanılabilir bir hal almasında temel sorumluluk herkese aittir. Unutulmamalıdır ki, kentlilik bilinci kısa vadeli gerçekleşecek bir durum değildir. Tam tersi uzun vadeli verim alınacak bir durumdur. Bu bağlamda oluşturulacak projeler, uygulamalar ve politikalar kısa vadeli hesaplardan ziyade uzun vadeli bir hesaplama ile uygulanmalıdır. Kentlilik bilincinin oluşması belli sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel şartlara bağlıdır. Oluşturulacak politikaların bu çerçevede belirlenmesi gerekmektedir.

Araştırmada elde edilen veriler, gözlem sonucunda edinilen bilgiler ve görüşmeler sonucu genel olarak değerlendirildiğinde; Diyarbakır'da kentlilik bilinci, kentsel aidiyet ve kenti sahiplenme konularında yüksek, kentsel farkındalık ve kent sorunlarıyla ilgilenme bağlamında orta, kent kurumlarına katılım bakımından düşüktür. Özellikle kentte yaşayan bireylerin kentsel kurulara olan katılımının düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Diyarbakır ilinde ikamet eden bireylerin genel olarak kentlilik bilinçlerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Diyarbakır ilinin sosyo-kültürel yapısının daha bilinçli bir hal alması ve bu doğrultuda çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kentli birey tutum ve davranışlarının sergilenmekte sıkıntı yaşayan Diyarbakır halkı, aynı doğrultuda başka bir şehre gittiklerinde aynı tutum ve davranış biçimleri ile sıkıntılar yaşayacaktır. Ayrıca kentin geleceği ve gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir hal almasında, gelecek nesil başta olmak üzere hem ülkeye hem insanlığa daha faydalı ve yararlı bir durum alması bağlamında önemli adımların atılması gerekmektedir. Bu çerçevede başta eğitim kurumları olmak üzere, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, din görevlilerin, kanaat önderlerinin, muhtarlıklar, sosyal destek kurumları gibi yerlerde kentlilik bilinci eğitimi verilmeli, gereken seminerler düzenlemeli, projeler oluşturulmalı ve uygulanmalı, etkinlikler düzenlenmeli ve bu

çalışmalar giderek geliştirilmelidir. Özellikle kamu kurum ve kuruluşların, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin işbirliği içerisinde bu projeleri yürütmeli ve halkı bu doğrultuda teşvik etmelidir.

KAYNAKÇA

- Acungil, Y., (2012): “Kentleşme Sürecinde Tokat’ta Kentlilik Bilinci”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Tokat.
- Altıparmak, B., (2016): "Kent Pazarlamasında Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi", Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Orta Karadeniz İletişim Çalışmaları Dergisi.
- Alp, A. (2020): “Üniversite ve Sosyal Değişme”, Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Cilt: 3 Sayı: 2.
- Bayhan, M., (2017): "Kentleşme Sürecinde Kentlilik Bilinci; Diyarbakır Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.
- Bayhan, M. (2022). “Tüketim Toplumunda Kimlik İnşası”, 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi , 3 (1) , 47-57 . DOI: 10.52835/19maysbd.1022911
- Bektaş, C., (1996): “Kentli Savunmak / Kentli Olmak”, Cogito Dergisi, Sayı: 8, İstanbul.
- Birol, G., (2007): “Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otel Üzerine Bir Değerlendirme”, Arkitekt Dergisi, Kasım-Aralık 2007, Sayı: 514, İstanbul.
- Ercoşkun, Ö., ve Özuduru, B., (2013): “Ankara'daki Alışveriş Caddelerinde Ticari Mekanlar ve Sosyal Sürdürülebilirlik Araştırması”, Megaron, 2013/1, 8(1).
- Erkan, R., (2010): “Kentleşme ve Sosyal Değişme”, Bilim Adamı Yayınları, Ankara.
- Es, M., Ateş. H., (2004): "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 48, İstanbul.
- Genar , (2006): “Konya’da Kent kültürü ve Kentlilik Bilinci”, İstanbul.
- Geyik, S., (2010): “Kırdan Kente Göç Sonrası Kentlilik Bilinci (Mevlana Mahallesi Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güçlü, S., (2002): "Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci", T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güler, K. B., vd., (2015): “İç Göç ve Kent ile Bütünleşme: Kocaeli İli Alan Araştırması”, Sosyal Güvenlik Dergisi, Ekim 2015, Cilt: 5, Sayı: 2, Ankara.
- Helle, H. J., (1996): “Kentleşmiş İnsan”, Çeviren: Zeynep AYGEN, Cogito Dergisi, Sayı: 8, İstanbul.
- Işık, O., (1991): "Kent Planlamada Bir Gündem: Çevre ve Katılım", TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.

- Kalabalık, H., (2005): "İmar Hukuku", Ankara: Seçkin Yayıncılık. KELEŞ, Ruşen (2006) "Kent ve Kültür Üzerine", Mülkiye, Cilt: XXIX, Sayı: 246.
- Karaca, M., (2007): "Sosyolojik Bir Olgu Olarak İnternet Gençliği: Elâzığ Örneği", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Elâzığ.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B., (2007): "Rekreasyon ve Kent(li)leşme", Gazi Kitapevi.
- Kartal, K., (1983): "Kentleşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 4, Ankara.
- Kaya, E., (2004): "Kentleşme ve Kentleşme", İlke Yayınları, İstanbul.
- Kaya, E. vd., (2007): "Modern Kent Yönetimi-I", Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Keleş, R., (2013): "Kentleşme Politikası", İmge Kitapevi, 12. Baskı, Ankara.
- Kaypak, Ş., (2014): "Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Keskin, E. B., vd., (2015): "Kentlilik Bilinci Çalışmaları İçin Bir Model Önerisi: Bursa'da Kentlilik Bilinci Araştırması", Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 1, Bursa.
- Kılıç, S., (2013): "Örnekleme yöntemleri", Journal of Mood Disorders Volume: Cilt: 3, Sayı: 1.
- Kıray, M., (1964), Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası: Ereğli, D.P.T. Yayınları, Ankara.
- Kıray, M., (2007): "Kentleşme Yazıları", Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Kurt, N., (2011): "Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri", Yönetim Bilimleri Dergisi, Sakarya üniversitesi, Sayı: 9, Sakarya.
- Mazumdar, S., (2007): "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yer Duygusu", Çeviren: Ebru Yetiş, Sayı: 335, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DerGisiSayi=53&RecID=1330> (Erişim Tarihi: 02.12.2016).
- Mutlu, A., (2011): "Metropol Kent Samsun'da Kentlilik Bilinci", Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Proje Raporu, Samsun.
- Özyurt, C., (2007): "Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 18.
- Sencer, Y., (1979): "Türkiye'de Kentleşme", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Simmel, G., (1996): "Metropol ve Zihinsel Yaşam", Çeviren: Bahar Öcal DÖZGÜREN, Cogito Dergisi, Sayı: 8, İstanbul.

Şenbeyazlı, D., Aydemir, Ş., (2008): “Kentlilik Bilinci ve Mekân: Trabzon Kenti Örneği” , http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/d_3019b85_6147c_17_e_k.pdf (Erişim Tarihi:22.11.2016).

Tekeli, İ., (2011): “Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm”, Türkiye Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

T.C. Bayındırlık Ve İskân Bakanlığı, (2009): “Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu”, Kentleşme Şurası, Ankara.

Url 1: http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf (Erişim Tarihi: 16.12.2016).

Yıldız, M. C., Gürbüz, M.,(2011): “Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Komşuluk”, http://www.academia.edu/6613652/Sosyo_Kulturel_Degisim_Surecinde_Komsuluk_Turk_Kulturu_ve_Komsuluk, Elazığ, (Erişim Tarihi: 03.04.2016).

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003): "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Ankara: Seçkin Yayınları .